

Groene Hart in de Nationale Omgevingsvisie

Het Groene Hart heeft ooit in 1958 in beleidsmatige zin een plek gekregen vanuit een puur planologische gedachte: het westen van ons land moest geen Greater London worden. Nog steeds is de ruimtelijke component, het openhouden van een groot gebied omringd door grote steden, van belang. Maar de betekenis van het Groene Hart is in de afgelopen zestig jaar sterk verbreed. Het heeft eigenstandige betekenis vanuit economisch, sociaal-cultureel en historisch perspectief; die betekenis wordt nog versterkt door de combinatie met de sterk verstedelijkte zone eromheen.

Het vestigingsklimaat in de Randstad wordt er mede door bepaald, het is een aantrekkelijk woon- en werkmilieu voor honderdduizenden en het biedt ruimte voor ontspanning voor inwoners en omwoners. Waar vind je platteland zo dicht bij de steden waar zeven miljoen Nederlanders wonen?

Het concept van het Groene Hart staat dus al zes decennia overeind. In het recente regeerakkoord is dat – wat kort door de bocht – nog eens onderstreept: “Het beschermen van belangrijke open ruimtes zoals het Groene Hart, blijft een belangrijk onderdeel van het nationaal ruimtelijk beleid.” Tegelijkertijd maakt de diversiteit in verschijningsvorm (veenweiden of veenplassen) en ligging (direct tegen de steden of wat verder weg) het lastig om de betekenis van het geheel van het Groene Hart te ervaren en voor het geheel én voor elk van de delen te vertalen in dagelijks handelen. Voor het Groene Hart geldt letterlijk dat het geheel meer is dan de som der delen. Bij ontbreken van inzicht in de betekenis ervan is verlies van waarden een reëel vooruitzicht en dreigt versnippering en suboptimaal gebruik van het Groene Hart.

Veranderingen

Inmiddels is ook de problematiek aanmerkelijk verbreed. Was de uitdaging in eerste instantie vooral planologisch, nu spelen vraagstukken rond bodemdaling, toekomst van de veehouderij, klimaatadaptie en energietransitie en woningbouw, de rol in het mobiliteitssysteem en economische verduurzaming een hoofdrol.

Ook de bestuurlijke verhoudingen en beleidsverantwoordelijkheid zijn sterk veranderd. Op nationaal niveau hebben we een terugtrekkende rijksoverheid gezien, nog het makkelijkst verbeeld door het beëindigen van verantwoordelijkheid voor het Nationaal Landschap Groene Hart. Provincies en gemeenten hebben door decentralisaties en maatschappelijke ontwikkelingen een andere, bredere rol gekregen. De Omgevingswet is daarvan een

prominente expressie.

Door dat alles is ook de bemoeienis met het Groene Hart van overheidszijde verschoven. Het vervallen van enige coördinerende verantwoordelijkheid en het buiten beeld laten van de relatie stad-land hebben geleid tot versnipperde bestuurlijke interesse. De omliggende, grote steden bemoeien zich niet met het Groene Hart (uit gebrek aan inzicht in betekenis of uit desinteresse), de gemeenten in het Groene Hart proberen het zelf op te lossen. En de drie betrokken provincies vinden het lastig om een samenhangende kijk te ontwikkelen en daarop consequent beleid te ontwikkelen.

Het grootste gevaar voor de betekenis van het Groene Hart is groot kwaliteitsverlies door versnipperde aanpak en sluipende achteruitgang. Er wordt willekeurig van de taart gegeten.

*Onze constatering is dat het Groene Hart onverminderd van betekenis is voor de bewoners van het gebied en voor de Groene Metropool als geheel. Maar zowel de verander(en)de opgaven als de verschoven politiek-bestuurlijke verhoudingen maken een revitalisering van het Groene Hart-concept noodzakelijk in de vorm van een **nieuwe agenda**. Inhoudelijk gaat het om lastige keuzes om de kwaliteiten van het Groene Hart te versterken
Er is op dit moment te weinig samenspraak en cohesie en een te laag (bestuurlijk) energieniveau; dat vraagt om een **nieuwe samenwerkingsvorm**.
Kortom, een nieuw elan en een gevoel van urgentie die leiden tot een Groen Hart, dat als geheel en op onderdelen allure heeft. En dat profiteert van een breed gevoel van éigenaarschap'.*

De nieuwe agenda

Revitalisering, het opnieuw laden van de betekenis van het Groene Hart in de context van de Groene Metropool, vraagt om een nieuwe, brede agenda.

Bij het opstellen van die agenda helpt het om het Groene Hart niet te zien als een strak omlijnd gebied waarbinnen eenheid van beleid en opvattingen geldt. Er is veeleer sprake van een wolk van deelgebieden, die aan elkaar deels raken maar in alle gevallen gemeenschappelijke thema's kennen. Eenheid in verscheidenheid en geen eenheidsworst. Het Groene Hart als geheel is een parel binnen noordwest Europa, maar tegelijkertijd een parelsnoer met daaraan parels van uiteenlopende omvang en kleuring.

Er is dus **ruimte én noodzaak voor differentiatie** binnen het Groene Hart vanwege die diversiteit. Maar altijd de optelsom in het oog houdend.

Differentiatie vraagt om keuzen op ruimtelijk en ruimtelijk-economisch gebied, om keuzen op landschapsecologisch gebied en cultuurhistorisch gebied. De keuzen vragen ook om een vertaling op kaart. Expliciete keuzen voor zones met forse accenten (verstedelijking/recreatie, landschap-landbouw en natuur) moeten gepaard gaan met een reëel toekomstperspectief voor kleinere kernen.

Om het langzaam achteruitgaan van landschap en ecologie te keren, is nieuw perspectief voor de bestaande natuurkernen nodig. In samenhang met het lange termijn waterbeleid moeten keuzen worden gemaakt voor nieuwe natte gebieden.

Behoud, ontwikkeling en benutting van de cultuurhistorisch-landschappelijke kwaliteiten van het Groene Hart vraagt om focus op gebieden met hoge waarden (Unesco-waardig).

Het Hollands/Utrechtse polderlandschap is immers de historische basis voor ons wereldberoemde polderverhaal en moet in het Groene Hart volop beleefbaar zijn.

De toeristisch-recreatieve betekenis van het Groene Hart en voor de bewoners in de stedenring kan en moet drastisch omhoog via water(gangen), via laagdrempelige ontsluiting en via erfgoed-attractiepunten van allure.

Voor de samenhang tussen landelijk en stedelijk gebied, voor de complete invulling van de Groene Metropool, zijn ook keuzen nodig. Een consequent programma van groene poorten en scheggen (stad-land verbindingen) is gewenst.

De nieuwe vorm van samenwerking

Naast de inhoudelijke kant van de agenda is een gestructureerde samenspraak voorwaardelijk voor het succes bij het opstellen en uitvoeren van zo'n agenda.

Het is wenselijk dat de rijksoverheid de spelers in en om Groene Hart aan de **Groene Metropool-tafel** noodt. De deelnemers komen in korte tijd tot een visie op het Groene Hart in de context van de Groene Metropool en maken samen een uitvoeringsagenda voor het Groene Hart. Deze wordt opgeknipt in behapbare, grote brokken en de Groene Metropooltafel bewaakt de samenhang.

Laat daarbij ruimte voor een eventuele Groene Hart-tafel, daar waar de problematiek strikt 'intern' is.

Behalve de grote inhoudelijke vraagstukken als energietransitie, woningbouw en infrastructuur heeft één van de agendapunten expliciet betrekking op de relatie stad – land in fysieke, economische en culturele zin.